

Educational and Cultural Drivers for the Formation of a New Islamic Civilization

Hassan Narmani

PhD Student in Political Science, Islamic Azad University, Lamerd Branch, Iran
Narmani.h1396@yahoo.com

Ghaffar Zarei

Assistant Professor of Political Science, Islamic Azad University, Lamerd Branch, Iran
(Corresponding Author) ghafarzarei@yahoo.com

Amin Ravanbod

Assistant Professor of Political Science, Islamic Azad University, Lamerd Branch, Iran
aravanbod@gmail.com

Abstract

Objective: One of the goals of the Islamic Revolution, considering its cultural dimensions, is to create a new Islamic civilization, which has been emphasized by the Supreme Leader of the Islamic Revolution and today is considered as one of the needs of the Islamic society and even the Muslims of the world. For this reason, the main focus of the present study is to study the educational and cultural impulses in the formation of a new Islamic civilization based on the thoughts of the Leader of the Islamic Revolution. The question of the present study is: What are the most important educational and cultural drivers of Iranian society to achieve a new Islamic civilization?

Method: The method used by the present study to study the subject of modern Islamic civilization in the views of Ayatollah Khamenei is descriptive-analytical, which is obtained by examining the views and statements of the Supreme Leader of the Islamic Revolution and other sources and documentary books related to the subject.

Findings: The findings of the present study show that the new Islamic civilization has important cultural impulses, which can include modeling based on justice, negation of materialism and attention to spirituality, attention to committed and specialized revolutionary forces, Scientificism and the upbringing of academic and educational elites committed and loyal to the values of the Islamic Revolution as the main drivers of modern Islamic civilization in the thoughts of Ayatollah Khamenei.

Conclusion: Modern Islamic civilization, based on educational and cultural impulses, has both negative and positive aspects. Negative means criticizing Western civilization and exposing its moral, political, social and economic weaknesses. Because material advances such as machinery, industry, technology, and human wealth and education based on it cannot be indicative of a model civilization for humanity. On the positive side, the new Islamic civilization, by considering morality and spirituality, public comfort and security for Muslims and non-Muslims, the combination of religion and the world, and the promotion of spirituality, can be a fulcrum for pulling contemporary man out of unbridled Western morality, and introducing a competent Islamic and humane model.

Keywords: New Islamic Civilization, Ayatollah Khamenei, Islamic Revolution, Cultural and Educational Propulsion.

Semiannual Journal of Iran Futures Studies, Research Article, Vol.6, NO.1, Spring & Summer 2021, 57-76

DOI: 10.30479/jfs.2021.13973.1220

Received on 18 August, 2020 Accepted on 9 February, 2021

Copyright© 2021, Narmani, Zarei & Ravanbod

Publisher: Imam Khomeini International University

پیشران‌های تربیتی و فرهنگی جهت شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی

حسن نرمانی

دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران، Narmani.h1396@yahoo.com

غفار زارعی⁻

استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران، (نویسنده مسئول)، ghafarzarei@yahoo.com

امین روان بد

استادیار گروه علوم سیاسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران، aravanbod@gmail.com

چکیده

هدف: یکی از اهداف انقلاب اسلامی با توجه به ابعاد فرهنگی بودن آن، ایجاد تمدن نوین اسلامی بوده که مورد توجه رهبر معظم انقلاب اسلامی قرار گرفته است. به همین دلیل محور اصلی پژوهش حاضر، بررسی پیشران‌های تربیتی و فرهنگی در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی بر مبنای اندیشه رهبر انقلاب اسلامی است. سؤال پژوهش حاضر این است: مهم‌ترین پیشران‌های تربیتی و فرهنگی جامعه ایرانی برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی کدام است؟

روش: روشی که پژوهش حاضر جهت بررسی موضوع تمدن نوین اسلامی در آراء آیت‌الله خامنه‌ای بهره برده است، توصیفی-تحلیلی است که بیش از همه با بررسی آراء و بیانات رهبر انقلاب اسلامی و سایر منابع و کتب اسنادی مرتبط با موضوع به دست آمده است.

یافته‌ها: تمدن نوین اسلامی نیازمند پیشران‌های تربیتی و فرهنگی است که بتواند فرهنگ جامعه را به سمت تحقق تمدن نوین اسلامی به پیش ببرد. از طرفی وجود نیروهای انسانی لازم برای تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبر معظم انقلاب، نیازمند تربیت آنان بر مبنای الگوی عدالت‌محوری اسلام، تقویت معنویت‌گرایی، عمل و رفتار جهادی و حرکت در مسیر سبک زندگی اسلامی - ایرانی است که دانایی، شجاعت، ظلم‌ستیزی، پرهیز از تجمل‌گرایی، تکیه بر توان داخلی و به کارگیری مبانی اقتصاد مقاومتی از جمله شاخصه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی هستند که لازمه تحقق تمدن نوین اسلامی می‌باشند.

نتیجه‌گیری: تمدن نوین اسلامی بر مبنای پیشران‌های تربیتی و فرهنگی، بر هم‌افزایی توان داخلی و اصلاح و بهبود حوزه‌های سیاست‌ورزی و فرهنگ مردم جامعه استوار است. بر مبنای ایده تمدن نوین اسلامی، تمدن‌های معاصر دارای نقاط ضعف اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی گسترده‌ای هستند که مطلوبیتی برای جهان معاصر و به طور مشخص جوامع اسلامی ندارند. بر همین اساس، تمدن نوین اسلامی با اهمیت دادن به اصلاح رویه‌های تربیتی و فرهنگی به ترویج الگوی معنوی، رفتار و عمل جهادی، تربیت نیروهای متخصص، متعهد و ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی، پیشران‌های لازم را مورد توجه قرار داده است. در این رویکرد نوین، در نظر گرفتن اخلاق و معنویت، آسایش و امنیت عمومی برای مسلمانان و غیرمسلمانان، توانمندی دین و دنیا و ترویج معنویت‌گرایی می‌تواند نقطه اتکایی برای بیرون کشیدن انسان معاصر از دامن اخلاق لجام‌گسیخته غربی و معرفی الگوی صالح اسلامی و انسانی باشد.

واژگان کلیدی: تمدن نوین اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای، انقلاب اسلامی، پیشران‌های فرهنگی و تربیتی.

⁻ دو فصلنامه علمی آینده پژوهی ایران، مقاله پژوهشی، دوره ۶، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۰، ۵۷-۷۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۵/۲۸ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۱/۲۱

ناشر دانشگاه بین المللی امام خمینی(ره)

۱- مقدمه

انقلاب اسلامی ایران نمونه بارزی از نظام سیاسی اسلامی است که تلاش می‌کند با احیای انگاره‌ها و باورهای مذهبی، زمینه‌ها را برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی نیز فراهم سازد. ایده تمدن نوین اسلامی به طور مشخص با وقوع انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ شکل گرفته است (فرزانه و دیگران، ۱۳۹۷: ۱۷۷). انقلابی که وقوع آن، گرایش‌های منطقه‌ای و جهانی به سمت نظام‌های مذهبی را نیز افزایش داده است. این رویکرد به‌خصوص در خاورمیانه و شکل‌گیری گروه‌های همسو با انقلاب اسلامی ایران معنا پیدا می‌کند. با این حال، گفتمان انقلاب اسلامی ایران دارای مؤلفه‌ها و عناصر گوناگونی است که در نزد بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و رهبری انقلاب، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای نیز نمود یافته است. بر این اساس، گفتمان انقلاب اسلامی دارای عناصری است که هم می‌تواند جایگاه خود را در دوران معاصر پیدا کند و هم اینکه زمینه‌ای برای نقد تمدن نوین غرب فراهم آورد. گفتمان انقلاب اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای بر محوریت پیشرفت و توسعه جامعه اسلامی، سبک زندگی ایرانی - اسلامی، هویت نوین انقلابی، پیوند معنویت و اخلاق با سیاست، علم‌گرایی، اقتصاد مقاومتی و همچنین صدور ارزش‌های انقلابی بنا شده است. به عبارتی دیگر، گفتمان انقلاب اسلامی ناظر به تمام ابعاد زندگی؛ اعم از اقتصاد، سیاست، فرهنگ، اجتماع، اخلاق و خانواده است (کاویانی، ۱۳۹۱: ۶۰).

به طور کلی باید گفت، مسأله فرهنگ و پیشران‌های فرهنگی از ضرورت‌های اصلی شکل‌گیری جامعه مطلوب در هر جامعه‌ای هستند. به بیان رهبری انقلاب: «این فرهنگ است که انسان‌ها را تقویت می‌کند و انسان‌های قوی به وجود می‌آورد» (بیانات رهبری در دیدار با دست‌اندرکاران راهیان نور، ۱۶/۱۲/۱۳۹۵). انسان‌هایی که می‌توانند در عرصه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مفید و مؤثر باشند. بنابراین فرهنگ و مؤلفه‌های فرهنگی یکی از موضوعات اساسی در اندیشه رهبری انقلاب به شمار می‌روند که می‌توانند ظرفیتی برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی ایجاد نمایند. ضمن اینکه تمدن نوین اسلامی، هدف اصلی ایشان است که به طور مشخص اعتلای نظام اسلامی را دنبال می‌نماید. تعبیر ایشان از تمدن نوین اسلامی به خوبی در «بیانیه گام دوم انقلاب» مطرح شده است و هدف از شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را چنین تشریح می‌کند: «جوانان عزیز! با پرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را به آرمان ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی ارواحنا فدا، نزدیک کنید» (آیت‌الله خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

تمدن نوین اسلامی به دنبال تحقق جامعه جدیدی بر محوریت احکام مترقی اسلام است. بنابراین طرح نوینی برای اداره جامعه، نظام سیاسی و مدیران آن و همچنین مردم جامعه اسلامی است. رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید: «آن هدف عبارت است از: تبدیل کشور ایران

به کشوری پیشرفته، قدرتمند، شریف - شریف در مقابل لئیم و پلید که بعضی از کشورها و بعضی از قدرت‌ها هستند - صاحب حرف نو در مسائل بشری و در مسائل بین‌المللی. ایران کشوری باشد که در زمینه مسائل بشری و مسائل حیات بشر سخن نو داشته باشد، حرف نو ارائه بدهد؛ چون وضع بشریت که وضع خوبی نیست (بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی جوان، ۱۳۹۵/۰۷/۲۸) در مقابل این وضع نامطلوب، الگوی مبتنی بر معنویت و دوستی میان ملت‌های جهان است که آینده بشری را بر پایه معنویت بنا می‌نهد. به تعبیر رهبری انقلاب: «ما می‌توانیم تمدن نوین اسلامی را برپا کنیم و دنیایی بسازیم که سرشار باشد از معنویت و با کمک معنویت و هدایت معنویت راه برود» (بیانات رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲/۹/۱۹).

به نظر می‌رسد برای تحقق اهداف تمدن نوین اسلامی نیازمند شکل‌گیری تفکری نوین بر مبنای باورها و ارزش‌های اسلامی و همچنین تربیت انسان‌ها بر مبنای پیشران‌های تربیتی و فرهنگی هستیم. پیشران‌هایی که به‌طور مشخص بر الگوسازی و تربیت نسل نوین بر مبنای پیشرفت و آبادانی جامعه اسلامی و تبدیل شدن آن به یک الگوی مطلوب تأکید دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر در صدد است تا با بررسی رویکرد حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به بررسی عناصر پیشران تربیتی و فرهنگی برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی بپردازد.

۱-۱. پیشینه و ادبیات تحقیق

مهدی نادری باب اناری (۱۳۹۸) در مقاله «استعاره جاهلیت تمدن نوین و نقد تمدن غرب از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای»، از میان رویکردهای موجود (غرب‌گرایی، غرب‌ستیزی و غرب-گزینی)، غرب‌گزینی را به‌عنوان رویکرد مد نظر رهبری جمهوری اسلامی ایران معرفی می‌کند که معنای آن، تفکیک دستاوردهای مثبت و منفی غرب از یکدیگر و بهره‌گیری از تجارب ارزشمند غربی است که به نوبه خود، شناسایی اصول مخرب آن را نیز مد نظر قرار می‌دهد و طرد می‌کند. پژوهش مذکور از بررسی جاهلیت تمدن نوین ایده جدیدی را مطرح کرده است، اما در بیان این مسأله که غرب‌گزینی به عنوان محور اندیشه رهبری انقلاب مطرح می‌شود، رویکرد غیرواقعی را دنبال می‌کند، زیرا رهبری همواره دغدغه خود را بر مبنای ارزش‌ها، احکام اسلامی و نفی الگوهای بیگانه استوار ساخته‌اند.

رضا مقیسه، علیرضا کی‌قبادی و عبدالرحیم پدرام (۱۳۹۷) نیز در پژوهشی با عنوان «علائم پیدایش تمدن نوین اسلامی؛ هشداری برای ایجاد و تقویت سازمان‌های تمدن‌ساز» هدف پژوهش خود را شناسایی و ارائه نشانه‌ها و علائم تمدن نوین اسلامی می‌دانند که نیازمند مفروضاتی برای آینده‌پژوهی است. مهم‌ترین نیازهای برپایی تمدن نوین اسلامی از نظر نویسنده، نهادسازی و کارهای تشکیلاتی بر پایه اصول و ارزش‌های اسلامی است. از نقاط برجسته این

مقاله، توجه به نهادهاسازی در ساختن تمدن نوین اسلامی و از نقاط ضعف آن، نادیده گرفتن ماهیت نهضت‌گونه و فرهنگی تمدن نوین اسلامی است.

عین‌الله کشاورز ترک و مجتبی تسنیمی (۱۳۹۷) در مقاله «مؤلفه‌ها و پیشران‌های آینده-نگاری تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر امام خمینی (ره)»، از جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را معنویت‌گرایی، وحدت و اتفاق می‌داند که باعث تقویت قوای مسلمین می‌شود و حتی می‌تواند قدرت‌های زورگو را از پای دریاورد. توجه نسل جوان و شکل‌گیری هویت نوین، یکی دیگر از مؤلفه‌ها و پیشران‌های تحقق تمدن نوین اسلامی است. تحقیق نویسندگان نیز مزیت وجود نسل جوان را برای ساختن تمدن نوین اسلامی آشکار می‌سازد، اما از ساختارها و شرایط فرهنگی جامعه اسلامی برای پیشرفت و تعالی آن غافل است.

حبیب زمانی محبوب (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «بایسته‌های سیاسی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)»، به ابعاد سیاسی تمدن نوین اسلامی از منظر امام خمینی (ره) پرداخته است. از نظر نویسنده، تمدن نوین اسلامی به طور مشخص با بروز انقلاب اسلامی و دیدگاه‌های امام خمینی (ره) در زمینه‌های مختلف از جمله پیوند سیاست و دیانت، استقلال، آزادی‌خواهی و بیداری مسلمانان بنا شده است. از این‌رو، تمدن اسلامی نه بر مبنای باورها و هنجارهای بیرونی؛ از جمله باورهای غربی، بلکه بر مبنای اندیشه‌های الهی در آموزه‌های اسلامی بنا شده است. نقطه ضعف این پژوهش، عدم توجه به بایسته‌های فرهنگی، اجتماعی و ارزشی حاکم بر جامعه اسلامی است که نمی‌تواند نگاه جامعی در این زمینه خلق نماید.

با عنایت به پژوهش‌های مطرح شده، نقاط اشتراک و افتراقی میان پژوهش پیش‌رو و این پژوهش‌ها دیده می‌شود. نقطه اشتراک، توجه به تمدن نوین اسلامی و شرایط تحقق آن است، اما تفاوت و وجه افتراق پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌ها در این است که در صدد بررسی شرایط تحقق تمدن نوین اسلامی بر مبنای رویکرد تربیتی و فرهنگی است. از این‌رو، در صدد کشف و شناسایی پیشران‌های تربیتی و فرهنگی برای تحقق تمدن نوین اسلامی است. به عبارتی، شرایط تربیتی و فرهنگی مطلوب برای تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان هدف پژوهش حاضر در نظر گرفته شده است.

۲- مبانی نظری؛ تمدن نوین اسلامی و مؤلفه‌های آن

اصطلاح تمدن واژه‌ای است که ریشه در مدنیت و شهرنشینی دارد. معنای دقیق اصطلاح تمدن در عربی حضاره است که به معنای بیرون آمدن انسان از حالت وحشی‌گری و خارج یک جامعه از مرحله ابتدایی است (عمید، ۱۳۷۱: ۶۱۵). این اصطلاح درواقع به معنای شهرنشینی و اقامت در یک مکان خاصی است که انسان‌ها برای پیشرفت و ترقی به شکل مجموعه‌های جمعیتی در آن سکنی می‌گزینند (سپهری، ۱۳۸۵: ۳۵). این اصطلاح، ریشه در یونان باستان نیز

دارد و آن هم اشاره به مجموعه‌ای از نهادها در چارچوب روابط اجتماعی مشخصی است (فوزی و صنم‌زاده، ۱۳۹۱: ۹). همچنین در فرهنگ فارسی، برای تعریف تمدن چنین بیان شده است: «شهرنشین شدن، خوی شهری گزیدن و با اخلاق مردم آشنا شدن، زندگانی اجتماعی، همکاری مردم با یکدیگر در امور زندگانی و فراهم کردن اسباب ترقی و آسایش خود» (عمید، ۱۳۸۹: ۵۳۰). بدین ترتیب، تمدن که اصطلاحی عربی است از لفظ مدن گرفته شده و در واقع معنای اقامت کردن را می‌رساند که در واقع معادل شهرنشینی و اصطلاحی ناظر بر روابط اجتماعی می‌باشد (ولایتی، ۱۳۸۴: ۳۳). اما در تعریف اصطلاحی تمدن، ابن خلدون مؤلفه‌هایی را برای آن برمی‌شمارد که در یک نگاه کلی به مدنیت، اشتغال، شهرنشینی، جمعیت، ثروت، صنعت، دانش، شهرنشینی و عصبیت توجه نشان داده است (آدمی، ۱۳۸۷: ۳۹). ضمن اینکه ویل دورانت به عنوان پدر علم تاریخ، شرط تلقی تمدنی را شرایط همزیستی جغرافیایی، اقتصادی، روانی، نظم سیاسی و شکل‌گیری یک قانون اخلاقی همسو می‌داند (دورانت، ۱۳۷۰: ۳).

تمدن نوین اسلامی، اصطلاحی است که در کلام و اندیشه رهبری انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ظهور و بروز یافته است. از دیدگاه ایشان، تمدن نوین اسلامی پیشرفت همه‌جانبه‌ای است که علاوه بر در نظر گرفتن شرایط مطلوب برای پاسخگویی به نیازهای طبیعی انسان‌ها، به ابعاد معنوی و روحی آنان نیز توجه نشان می‌دهد. همان‌گونه که رهبری انقلاب در این زمینه چنین بیان می‌کنند: «در زمینه مسائل عمومی اجتماعی، «ابتناء تمدن بر معنویت» را ارائه می‌کنیم» (بیانات رهبری در دیدار با اساتید دانشگاه، ۱۳۹۱/۵/۲۲). بنابراین آنچه از تمدن نوین اسلامی مستفاد می‌شود، این است که دارای تفاوت‌هایی با سایر تمدن‌ها است. مهم‌ترین نقطه تقابل تمدن نوین، درواقع همان تمدن نوین غربی است که از منظر رویکردهای اسلامی دارای نقاط آسیب فراوانی است. بنابراین مدل اسلامی آن به دنبال ارائه الگویی جدید بر مبنای کارآمدی و سازگاری به مقتضیات و مشکلات زمانه است (زمانی محبوب، ۱۳۹۵: ۱۳۶). مقام معظم رهبری در تعریف تمدن نوین اسلامی می‌فرماید: «تمدن نوین اسلامی یعنی آن تمدنی که انسان هم از لحاظ مادی و هم از لحاظ معنوی در آن رشد کند و به سعادت اخروی که خدای متعال برای او پدید آورده است، دست یابد. زندگی خوب در تمدن نوین اسلامی، زندگی عزتمندی است که انسان را دارای قدرت، اراده، ابتکار، سازنده جهان طبیعت می‌داند. تمدن نوین اسلامی هدف نظام جمهوری اسلامی ایران و یک آرمان است» (بیانات رهبری، ۱۴/۱۳۹۲/۶).

تمدن نوین اسلامی نیازمند توجه به تاریخ گذشته جامعه و همچنین در نظر گرفتن ظرفیت‌های واقعی جامعه برای طرح‌های آینده است. از این منظر، در نگاه رهبر انقلاب، تحقق تمدن آینده اسلامی میسر نمی‌شود، مگر این که ابتدا دین اسلام و فرهنگ ناب توحیدی آن در جامعه

اسلامی پیاده شود؛ زیرا از نظر ایشان: «در اسلام مبنای اصلی آزادی انسان، توحید است» (بیانات رهبری در چهارمین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۱/۸/۲۳). بدین ترتیب، احیای تمدن اسلامی متوقف بر احیای اسلام ناب در همه ابعاد فردی و اجتماعی است. دین اسلام با ارائه الگوهای کامل تربیتی و جامع‌نگری، درباره ابعاد و شئون انسان، منظومه‌ای اخلاقی را عرضه می‌دارد که پاسخگوی شئون حیات بشری و حل معضلات معنوی آن است (دهشیری، ۱۳۹۴: ۹۷). یکی دیگر از مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی، پاسخی به بحران‌های موجود در تمدن نوین غربی است که اوج گرفتن این تمدن در حوزه‌های فنی و تکنولوژیکی باعث غفلت از ارزش‌های انسانی شده است. به بیان رهبری انقلاب: «باطن فرهنگ غربی عبارت است از همان سبک زندگی مادی شهوت‌آلود گناه‌آلود هویت‌زدا و ضد معنویت و دشمن معنویت. شرط رسیدن به تمدن اسلامی نوین در درجه اول این است که از تقلید غربی پرهیز شود» (بیانات رهبری در دیدار با جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳). به طور مشخص، در مبانی فکری غرب، محوری که مظلوم واقع شده و آثار این مظلومیت در فرآیند زندگی مردم آن نمایان است، معنویت است. همان‌گونه که موتور محرکه پیشرفت عمومی یک جامعه، تولید به معنای عام آن می‌باشد، موتور محرکه پیشرفت علمی نیز تولید علم و دانش در همه زمینه‌ها و حوزه‌های دانش بشری است. این تولید علمی که خلاقانه، مبتکرانه، نوآورانه، دست‌یابنده به مرزهای دانش و گشاینده افق‌های تازه و پنهان علمی به روی بشر می‌باشد، لازم است برای جبران دوران انحطاط و «عقب‌ماندگی تحمیلی به جامعه ایرانی»، «راه‌های میانبر» و روش‌های جهشی را تجزیه نماید. به نحوی که در مدت کوتاهی، جامعه اسلامی را به یکی از قله‌ها و مراجع علمی در جهان تبدیل نماید (ملک محمدی و گودرزی، ۱۳۹۴: ۹۹). تمدن نوین اسلامی به معنای شکل‌گیری ظهور تمدن جدیدی متفاوت با تمدن اسلامی نیست.

تمدن نوین اسلامی، استمرار تمدن اسلامی منطبق و سازگار با شرایط و ویژگی‌های جهان نو و زندگی جدید انسان و تأمین‌کننده نیازهای بشر امروزی است. دشواری تمدن‌سازی در عصر حاضر آن است که باید این مسیر و فرآیند، در فضایی رقابتی و با غلبه بر تلاش‌هایی که با هراس‌افکنی سعی در تیره و تار کردن فضا و بدنام کردن اسلام و تمدن اسلامی دارد، طی گردد. بنابراین تمدن‌سازی بدون تلاش و کوشش و طی کردن مشکلات متعدد معنایی ندارد. بنابراین از نظر رهبر انقلاب: «بن‌مایه‌های این فرهنگ عبارت است: از خردورزی، اخلاق، حقوق. این‌ها را اسلام در اختیار ما قرار داده است. اگر ما به این مقولات به طور جدی نپردازیم، پیشرفت اسلامی تحقق پیدا نخواهد کرد و تمدن نوین اسلامی شکل نخواهد گرفت. هرچه ما در صنعت پیش برویم، هرچه اختراعات و اکتشافات زیاد شود، اگر این بخش را ما درست نکنیم، پیشرفت اسلامی به معنای حقیقی کلمه نکرده‌ایم. باید دنبال این بخش، زیاد کار کنیم؛ زیاد تلاش کنیم» (بیانات رهبری در دیدار با جوانان استان خراسان شمالی،

۱۳۹۱/۷/۲۳). از این‌رو، گرچه با توجه به تجربه تاریخی شکل‌گیری و برآمدن تمدن نوین اسلامی امکان‌پذیر است، اما با چالش جدی و اساسی روبه‌روست. آنچه گذر از این چالش را سهل و آسان می‌کند، حل مسائل بنیادی حاصل از تمدن برآمده از مدرنیته و تجویز نسخه‌های مؤثر برای درمان دردهای ناشی از این مسائل بنیادی است. در هر صورت، هدف اصلی از مطرح کردن نظریه تمدن نوین اسلامی، آن چیزی است که در کلام رهبر انقلاب اسلامی بیان شده است: «آن هدف عبارت است از تبدیل کشور ایران به کشوری پیشرفته، قدرتمند، شریف - شریف در مقابل لئیم و پلید که بعضی از کشورها و بعضی از قدرتها هستند - صاحب حرف نو در مسائل بشری و در مسائل بین‌المللی و برافرازنده پرچم تمدن نوین اسلامی. ما یک چنین کشوری می‌خواهیم؛ هدف این است» (بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی جوان، ۲۸/۰۷/۱۳۹۵).

۳- پیشران‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبری

۳-۱. الگوسازی مبتنی بر عدالت

اولین اصل برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی، تربیت بر مبنای عدالت است. به عبارتی دیگر؛ پیشران عدالت و تربیت نیروهای متناسب با عدالت اسلامی، در آینده یکی از معیارهای لازم برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی محسوب می‌شود. این اصل، هم ریشه در آیات و روایات دارد و هم اصلی تربیتی و فرهنگی برای سامان بخشیدن به امور جامعه بر مبنای عدالت است. اولین اثر تربیت بر مبنای عدالت، تربیت نیروهای ظلم‌ستیز و عدالت‌جو در جامعه اسلامی می‌باشد. قرآن کریم درباره ظلم و ستم می‌فرماید: «انَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ (نساء/۴۰)؛ «خدا به اندازه ذره‌ای به کسی ستم نمی‌کند». همچنین آیه شریفه دیگری می‌فرماید: «وَلَا يَظْلِمُ رَبِّكَ أَحَدًا» (کهف/۴۹)؛ «خداوند به هیچ موجودی ستم نمی‌کند». در قرآن کریم یکی از اهداف انبیاء، عدالت‌گستری معرفی شده است و عدالت‌طلبی به عنوان یکی از خصائص نظام تمدن نوین اسلامی به شمار می‌رود. عدالت‌محوری در جامعه زمانی به وجود می‌آید که فرصت‌ها در همه زمینه‌ها برابر باشد و تلاش و سعی افراد، جایگاه‌ها را تعیین کند. البته زمانی که صحبت از عدالت به میان می‌آید، بیشتر عدالت اجتماعی مد نظر است و آن زمانی است که فاصله طبقاتی به نازل‌ترین سطح خود برسد. به تعبیر رهبر انقلاب که می‌فرمایند: «عدالت، عدالت اجتماعی، برداشتن فاصله‌های زیاد بین قشرهای مختلف مردم» (بیانات رهبری در دیدار با فرماندهان ارتش، ۱۳۹۶/۱۱/۱۹). در این رابطه، برای رسیدن به عدالت اجتماعی جهت شکوفایی تمدن نوین اسلامی نیازمند سه شاخص هستیم که شامل؛ تشکیل حکومت اسلامی، رهبری جامعه و لزوم قانون دقیق و اجرای آن هستیم. بنابراین جامعه‌ای به سمت تمدن نوین اسلامی در حرکت خواهد بود که عدالت‌گستری به عنوان یک «گفتمان حاکم» در جامعه جریان داشته باشد.

با در نظر گرفتن اصل عدالت، رهبری انقلاب از این رویه با عنوان «الگوسازی» یاد می‌کند که در صورت برقراری عدالت در جامعه اسلامی، سایر کشورها نیز به دنبال نظام اسلامی به حرکت می‌افتند. به بیان ایشان: «وقتی ملت ایران این توانایی را پیدا کرد که به نقطه‌ای برسد که در معنای واقعی و حقیقی، خود را به جهانیان نشان دهد، این مؤثرترین تبلیغ برای اسلام محسوب می‌شود. به همین ترتیب سایر ملت‌ها نیز به طرف اسلام می‌آیند و امت بزرگ اسلامی تشکیل می‌شود. امتی که مایه عزت و تبلیغ بزرگی برای اسلام است مقدمه این کار این است که ما بتوانیم به یک الگو تبدیل شویم» (بیانات رهبری در دیدار با اقشار مختلف مردم، ۱۳۹۵/۵/۱۱). زیرا تمدن غربی به عنوان رویکرد مسلط در عرصه جهانی، تنها ظواهر پیشرفته‌ای دارد و از عدالت در آن خبری نیست. به بیان رهبری انقلاب: «این تمدنی که آن‌ها به دنیا عرضه کردند، جلوه‌های زیبایی از فناوری، سرعت و سهولت و ابزارهای زندگی را در اختیار مردم گذاشت، اما خوشبختی انسان‌ها را تأمین نکرد، عدالت را برقرار نکرد؛ برعکس، بر فرق عدالت کوبید، ملت‌هایی را اسیر کرد، ملت‌هایی را فقیر کرد، ملت‌هایی را تحقیر کرد، در درون خود هم دچار تضادها شد، از لحاظ اخلاقی فاسد شدند، از لحاظ معنوی پوک و پوچ شدند» (بیانات رهبری در کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۴/۱۰/۸). بنابراین تمدن نوین اسلامی می‌تواند با حرکت در مسیر عدالت و تربیت نیروهای عدالت‌خواه و عدالت‌گستر موتور تمدن نوین اسلامی را به پیش ببرند و از الگوهای مبتنی بر بی‌عدالتی متمایز شود. این روحیه عدالت-خواهی نیازمند تربیت نسلی بر مبنای عدالت‌خواهی اسلام و ترویج فرهنگ عدالت‌خواهی در جامعه اسلامی است.

۳-۲. نفی مادی‌نگری و توجه به معنویات

الگوی مطلوب تمدن اسلامی که مد نظر مقام معظم رهبری می‌باشد، تأکید بر تمدن درخشان اسلامی و با امان نظر به دولت مدینه به عنوان اولین دولت اسلامی است (ترابی و پیروزفر، ۱۳۹۷: ۱۲). به همین دلیل، عناصر و پیشران‌های دستیابی به چنین نظم مطلوبی، می‌بایست با توجه به احکام الهی تدوین و تنظیم شوند. در همین راستا، برطرف ساختن نگرش مادی‌گرایانه جهت دستیابی به تمدن نوین اسلامی، امری مهم و ضروری است. بنابراین گرایش مادی‌گرایانه، آثار ویرانگری بر جای گذاشته است که تمدن غربی به دنبال پیاده کردن آن در نقاط مختلف جهان است. بنابراین، تسری دادن فرهنگ مادی‌گرایانه غربی، چالشی بزرگ بر سایر جوامع؛ از جمله جامعه اسلامی پدید آورده است که صرفاً بر پایه گرایش‌های مادی شکل گرفته است (سعیدی‌تبار و مهدوی‌فر، ۱۳۹۷: ۱۱۰). این امر در نهایت می‌تواند به تهی شدن هویت سایر جوامع نیز منجر شود. ضمن این که در مبانی فکری غرب، محوری که مظلوم واقع شده و آثار این مظلومیت در فرآیند زندگی مردم آن نمایان است، معنویت است. یکی از نقطه ضعف‌های اصلی و پایه‌ای تمدن غرب همین کناره‌گیری از معنویت در زندگی اجتماعی است. در مقابل،

الگوی تمدنی اسلام مبتنی بر معنویت است. به بیان رهبری انقلاب: «اسلام، عقلانیت، معنویت و عدالت را همراه یکدیگر به ملت‌ها هدیه می‌دهد و تعالیم پروردگار بر اسلام عقلانیت و تفکر و تدبیر، اسلام توکل بر خدا، اسلام جهاد و اسلام کار و اقدام، تأکید می‌نماید» (بیانات رهبری، ۱۳۹۰/۱۱/۱۰). بر این اساس، انقلاب اسلامی ایران که آغازی برای تمدن نوین اسلامی به شمار می‌رود، دارای وظایف و اهدافی است که در کنار تلاش برای عمران و آبادی، نگاهی به اصلاح معنوی انسان‌ها نیز دارد و زمینه‌ساز سعادت انسان‌ها نیز می‌باشد. از جمله این وظایف، ترویج رویه معنویت‌گرایی است. رهبری انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب نیز می‌فرماید: «شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند، برکات بیشتری به بار می‌آورد. این بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است و این تلاش و جهاد، بدون همراهی حکومت‌ها توفیق چندانی نخواهد یافت. اخلاق و معنویت، البته با دستور و فرمان به دست نمی‌آید، پس حکومت‌ها نمی‌توانند آن را با قدرت قاهره ایجاد کنند، اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند؛ با کانون‌های ضد معنویت و اخلاق، به شیوه معقول بستیزند و خلاصه اجازه ندهند که جهنمی‌ها مردم را با زور و فریب، جهنمی کنند» (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

بنابراین تمدن نوین اسلامی می‌بایست بر پایه معنویت‌گرایی و توأمانی دین و دنیا تشکیل شود. به این دلیل که وجه تمایز حکمرانی مطلوب اسلامی از رویکردهای سکولار غربی، عدم جدایی میان حاکمیت انسان (امور مادی) و حاکمیت الله (امور معنوی) است. همچنان که بر مبنای رویکرد مورد نظر امام خمینی (ره) و حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، می‌توان گفت جدایی دین از سیاست از مظاهر شرک است (اکبری و رضایی، ۱۳۹۳: ۹۲). زیرا با بهره‌گیری از احکام اسلامی می‌توان گفت که توأمانی دین و آخرت از نشانه‌های اصلی تمدن نوین اسلامی است. به تعبیر رهبری انقلاب: «تمدن اسلامی با دارا بودن شاخصه‌هایی نظیر ایمان، علم و اخلاق و مجاهدت سیری‌ناپذیر، اندیشه پیشروی و اخلاق والا را هم به مسلمانان و هم به آحاد بشریت عطا کند و نقطه‌رهایی انسان از جهان‌بینی مادی و ظالمانه باشد؛ آنچه امروزه در لجن‌زار غرب دیده می‌شود» (بیانات رهبری در اجلاس بیداری اسلامی، ۱۳۹۲/۲/۹). بنابراین نفی مادی-گرایی و ترسیم راهی که هم بتواند نیازهای مادی انسان‌ها را به خوبی پاسخ دهد و هم این که معنویت و اخلاق را به ما نشان دهد، یکی از موتورهای پیشران تمدن نوین اسلامی از حیث تربیتی و فرهنگی است. به همین دلیل، رهبر انقلاب اسلامی با ترسیم دورنمای فرهنگ حاکم بر تمدن نوین اسلامی، به انتقاد از تمدن نوین غربی می‌پردازد که با نفی معنویت و اخلاق حاکم بر اداره جامعه، تنها به تبلیغ لذت‌جویی و مادی‌گرایی مشغول هستند. به بیان ایشان که می‌فرمایند: «نمی‌توان ماهیت یک تمدن را به دلیل اینکه صنعت، ماشین و ثروت بالایی دارد، مطلوب

دانست و آن را تحسین کرد. چه اینکه داخل این تمدن، چالش‌ها و مشکلات فراوانی وجود دارند که جامعه غربی را نیز در بر گرفته است. بنابراین این موارد نیز مهم هستند. مردم نیاز به امنیت دارند، نیاز به آسایش و امید دارند و باید به سوی تعالی انسانی حرکت کنند» (بیانات رهبری در دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳).

البته برخلاف تمدن غربی، این پیشرفت‌ها در جهت انحطاط فرهنگی اخلاق و معنویت جامعه بشری نخواهد بود، بلکه بشر در آن دوران، با اینکه به بالاترین رشد مادی و علمی می‌رسد، به همان اندازه به رشد اخلاقی و کمال انسانی نیز نزدیک خواهد شد و مفاهیمی همچون عدالت، امنیت، نظم اجتماعی و فضایل اخلاقی، مصادیق عینی خود را در آن حکومت بازخواهد یافت (پورعباس و ابراهیم‌نژاد، ۱۳۹۴: ۳۲۳). مسأله معنویت و فقدان آن در نظام تمدنی غرب، چیزی است که رهبر انقلاب اسلامی نیز بدان توجه نشان داده است. ایشان در این باره بیان می‌کنند: «کاستی عمیق و بزرگی تمدن لیبرال دموکراسی را با چالش مواجه کرده که در واقع ابعاد مادی زندگی انسان را به پیش بردند، دامنه علم را تا حد افراطی گسترش دادند و از این روی نتوانستند عدالت و اخلاق اجتماعی را تأمین کنند. بدین ترتیب، اخلاق انسانی در غرب رو به انحطاط گذاشته است. این حرفی نیست که من می‌گویم، بلکه چیزی است که خودشان نیز آن را مطرح می‌کنند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردم یزد، ۱۳۸۶/۱۰/۱۲). به همین دلیل طرح تمدن نوین اسلامی علاوه بر این که دارای وجهی ایجابی و گامی برای الگو شدن نظام اسلامی در جهان است، رویکردی سلبی نیز دارد که به طور مشخص بر کژکارکردی اخلاقی و معنوی تمدن غربی توجه نشان می‌دهد و درصدد پر کردن خلأ معنوی و اخلاقی در عصر حاضر است.

بنابراین نظام دین و حکومتی که داعیه‌دار جهانی بودن» و «رهبری» جهانیان می‌باشد، می‌بایست دارای ویژگی‌ها و برنامه‌های هماهنگی باشد که در عمل نیز بتواند جنبه عملی به خود بگیرند. این حکومت باید فراملی، جهانی و معنویت‌گرا باشد تا بتواند پاسخگوی نیازها و احتیاجات مادی، معنوی، اقتصادی، علمی و جهانیان باشد. این حاکمیت تنها در سایه وجود امامی معصوم، آگاه و شجاع مهدی موعود محقق می‌شود و چندین قرن زندگی بشری نشان داده است که امکان تشکیل یک مدینه فاضله به دست بشر وجود ندارد و باید منتظر موعود آسمانی باشند (کارگر، ۱۳۸۶، ۱۷۹-۱۸۰). از این رو، دولت امام مهدی (عج) دولت خدا و محبوب‌ترین دولت، نزد اهل زمین و آسمان است که در غروب عالم تشکیل می‌شود و با آمدن خود ختم همه دولت‌ها را اعلام می‌کند (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۹۰). همین رویکرد به خوبی در گفتمان انقلاب اسلامی ایران متجلی است و هدف از تشکیل حکومت، رسیدن به اهداف و آرمان‌های الهی است که پرچم حکومت را به صاحب اصلی آن یعنی امام عصر (عج) می‌رساند.

۳-۳. تربیت نسل متعهد، متخصص و انقلابی

عنصر پیشران دیگری که برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی دیده می‌شود، تلاش برای ساختن نسلی متعهد، متخصص و خودباور است. زیرا بدون تربیت نسلی انقلابی و جهادی نمی‌توان مشکلات موجود در جامعه را برطرف نمود و سپس به شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی دل بست. رهبری به صراحت در این زمینه چنین بیان می‌کند: «[راه به اهتزاز درآوردن پرچم تمدن نوین اسلامی کدام است؟] راه رسیدن به این جامعه و برافراشتن پرچم اسلام، تربیت نسلی است که دارای شجاعت باشد، باسواد و متدین باشد، قوه ابتکار داشته باشد، در امور مختلف پیشگام باشد، خودباوری و غیرت داشته باشد؛ البته این خصوصیات در میان نسل جوان امروز ما نیز وجود دارد. اما این ویژگی‌ها نیازمند گسترش هستند. چنین نسلی باید نگاهش معطوف به هدف باشد و چشم‌انداز دور را در نظر داشته باشد» (بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی جوان، ۲۸ / ۰۷ / ۱۳۹۵). بنابراین نهادهای آموزشی و متولی فرهنگ مخاطبان اصلی رهبر انقلاب اسلامی در ایجاد یک پیشران دیگری هستند که بتواند انرژی علمی و انقلابی را برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی هموار سازد.

در وهله اول، تربیت نسل‌های مدیریتی بر عهده عناصر دانشگاهی است که بتوانند با گذر از منافع فردی و گروهی، رویکردی ملی و حتی جهانی را در پیش بگیرند و اهداف بلندپروازانه تمدن نوین اسلامی را به پیش ببرند. به بیان رهبری انقلاب: «دانشگاه ما روی این فکر کند، شما به عنوان مدیران دانشگاه‌ها و مسئولان دستگاه آموزش عالی کشور روی این فکر کنید؛ مسئولیت دانشگاه را بر این اساس قرار بدهید، برنامه‌ها را بر این اساس بریزید که دانشگاه با این سوابقی که گفته شد، با این ریشه عمیق تاریخی که گفته شد، با این آزمون بزرگی که از خودش در انقلاب نشان داد، این دانشگاه چه نقشی می‌تواند ایفا کند برای ایجاد تمدن نوین اسلامی و آن‌چنان جامعه‌ای و آن‌چنان ایرانی؟ روی این باید فکر کنید؛ یعنی همه کارها را بر این اساس باید قرار بدهید» (بیانات رهبری در دیدار با رؤسای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، ۲۰ / ۸ / ۱۳۹۴).

در همین راستا، از نظر رهبری انقلاب، موتور محرکه صعود به سمت تمدن نوین اسلامی در اراده و تصمیم نخبگان جوان و علمی است و آنان را یکی از پیشران‌های اصلی تمدن نوین معرفی می‌نماید: «انقلابی یعنی کسی که سواد دارد، انضباط و پشتکار دارد، دارای دیانت است، کوشش می‌کند و دارای عقل و خردورزی است. ما نیازمند چنین نسلی هستیم. این نسل، نسل جوان ما است. سرمایه این حرکت، این نسل است و موتور محرکه این حرکت هم نخبگان جوانند؛ نخبگان این‌جوری هستند. شماها موتور محرکید. اگر شما خوب کار کردید، این نسل جوان در همین جهتی که عرض کردم، حرکت خواهد کرد. علت این که بنده به نخبگان اهمیت می‌دهم و وجود آن‌ها را قدر می‌دانم، این‌ها است. نخبه ارزش دارد» (بیانات رهبری در دیدار با

نخبگان علمی جوان، ۲۸ / ۰۷ / ۱۳۹۵). بنابراین وجود نخبگان علمی، متخصص و متعهد، پیشران مؤثری برای تحقق تمدن نوین اسلامی است؛ زیرا در تمدن نوین اسلامی، همانند دوران شکوفایی تمدن اسلامی، علم و علم‌ورزی از اهمیت خاصی برخوردار است. رهبر انقلاب در توصیف وضعیت مطلوب، به خوبی ویژگی‌های آن را بیان می‌کند: «در جامعه مطلوب اسلامی، علم، پیشرفت، معنویت، عزت و عدالت هست که توانایی مقابله با تهدیدات جهانی را نیز دارد. در این [جامعه مطلوب] ثروت هم وجود دارد؛ این جامعه مطلوب، نام آن تمدن نوین اسلامی است» (بیانات رهبری در دیدار با رؤسای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، ۲۰/۸/۱۳۹۴). بنابراین پرورش نسلی انقلابی، متعهد و متخصص از ضرورت‌های شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است که وظیفه مهمی را بر دوش آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و نهادهای آموزشی می‌گذارد. رهبری انقلاب در تشریح این وظایف چنین بیان می‌کنند: «آموزش و پرورش باید بتواند انسان‌هایی تربیت کند دانا باشند، توانا باشند، خردورز باشند، پارسا باشند، پرهیزکار باشند، پاکدامن باشند، کارآمد باشند، مبتکر باشند، شجاع باشند، اهل اقدام باشند، از دشمن نترسند، از تهدید نترسند، خواب‌رفتگی و غفلت پیدا نکنند؛ انسان‌های این جوری تربیت کند. این [طور] اگر شد، این کشور به همانی که بنده آرزو کردم و گفتم و وعده دادم و ان‌شاءالله خواهد شد، خواهد رسید؛ یعنی ما تا چند دهه بعد - آن روز من گفتم تا پنجاه سال که حالا چند سالش گذشته - مثلاً تا پنجاه سال دیگر [به جایی می‌رسیم که] هر کسی در دنیا بخواهد مرزهای جدید علم را به دست بیاورد، مجبور باشد فارسی یاد بگیرد. تربیت یک چنین انسان‌هایی، یک چنین جوان‌هایی، پایه اصلی ایران سربلند فردا است، پایه اصلی تمدن نوین اسلامی است» (بیانات رهبری در دیدار با معلمان و فرهنگیان، ۱۱/۲/۱۳۹۸).

۳-۴. مدیریت جهادی و ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی

یکی دیگر از پیشران‌های فرهنگی مد نظر رهبر انقلاب اسلامی، بهره‌گیری از مدیریت جهادی در عرصه مدیریت جامعه و همچنین به کار بستن سبک زندگی اسلامی - ایرانی در نزد خانواده ایرانی است. آنچه از منظر رهبر انقلاب اسلامی به عنوان مدیریت نمونه و برنامه مدیریتی دنبال می‌شود، مدیریت جهادی است که در واقع: «به معنای تلاش و کوشش همراه با نیت خالص الهی و رویکرد علمی و با درایت است» (بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم و مسؤولان، مورخ: ۱/۰۱/۱۳۹۳). بدین ترتیب، دوراندیشی، داشتن همت بلند و شجاعت فردی و اجتماعی از خصوصیات مدیریت جهادی است؛ زیرا مدیریتی که بتواند تمدن نوین اسلامی را رقم بزند، تفکری بلندمدت و اندیشه‌ای والا را طلب می‌کند. به بیان رهبری انقلاب: «نگاه و افق نسل نو که شامل نیروهای جوان انقلاب می‌شود، می‌بایست رو به جلو و در خدمت اهداف و آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی باشد؛ آینده‌ای که هدف آن شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است. تمدنی که می‌تواند برای زخم‌ها و افسردگی‌های نسل جوان کنونی که دچار یأس و

سرشکستگی هستند، راه حل ارائه دهد. بنابراین اسلام می‌تواند این نسل را هدایت کند و افق جدیدی به روی آنان بگشاید. افقی که مبتنی بر کرامت انسانی است. بنابراین آنچه معنای تمدن نوین اسلامی را می‌رساند، همین است» (بیانات رهبری در دانشگاه افسری امام حسین (ع)، ۱۳۹۳/۲/۳۱).

اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای در حیطه تمدن نوین اسلامی همانند سایر نظریات ایشان، مبتنی بر برنامه‌ها و افکار عملی و زندگی‌ساز اسلام است (محمدی مزروعی، ۱۳۹۷: ۶۶). به نظر می‌رسد در شرایط فرهنگی موجود، یکی از دغدغه‌های اصلی برای جوامع اسلامی و نظام‌های دینی، موضوع سبک زندگی و حفظ خلوص فرهنگی در مواجهه با امواج فرهنگ جهانی است. تأکیده‌های بی‌وقفه رهبری معظم انقلاب و سایر مسئولان فرهنگی کشور بر رعایت سبک زندگی اسلامی، تکیه بر الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت و حفظ نظام ارزشی تولید، مصرف، معاشرت، زاد و ولد و ... گویای واقعیتی است که به لحاظ فرهنگی و در نتیجه نظام آزادانه ارتباطات و اطلاع‌رسانی با آن مواجه هستیم؛ زیرا این امر به تدریج بر سبک زندگی مردم نفوذ کرده و باعث ظهور جامعه مصرفی و شیوه‌های زندگی جدید شده است. این سبک باعث تنوع طلبی هرچه بیشتر در میان مردم شده است (باینگانی و دیگران، ۱۳۹۲: ۶۰-۵۹). بنابراین ترویج سبک زندگی - اسلامی ایرانی، بخش مهمی از پروژه فرهنگی برای شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی است.

استدلال این است که سبک زندگی ایرانی - اسلامی مبنایی برای تمدن نوین اسلامی است. زیرا الگو شدن سبک زندگی غربی نمی‌تواند باعث تحقق تمدن نوین اسلامی شود. رهبری انقلاب، علت ترویج سبک‌های غربی زندگی را در مسأله دیگری جست‌وجو می‌کند. ایشان بر این عقیده است که: «دشمن متأسفانه با استفاده از ضعف و خیانت سران وابسته نظام‌های اسلامی؛ از جمله در کشور ما در طول سال‌های پیش از انقلاب، توانسته سبک زندگی خودش را رایج کند. ما اگر بی‌مبالاتی مشاهده می‌کنیم، اگر اسراف مشاهده می‌کنیم، اگر مشکلات گوناگون را در داخل کشور مشاهده می‌کنیم، این به خاطر دور افتادن از اخلاق اسلامی و از سبک زندگی اسلامی است. اگر بخواهیم سبک زندگی اسلامی را حاکم کنیم، باید فرهنگ‌سازی بشود. فرهنگ‌سازی به این وسیله انجام می‌گیرد و شما بهترین کسانی هستید که می‌توانید در میان مردم فرهنگ‌سازی کنید و به معنای واقعی کلمه جریان را به سمت اسلام برگردانید» (بیانات رهبری در دیدار با مداحان، ۱۳۹۸/۱۱/۲۶).

از طرفی دیگر، مهیا کردن شرایط فردی و خانوادگی جهت دستیابی به تمدن نوین اسلامی به پیشران سبک زندگی اسلامی - ایرانی ارتباط پیدا می‌کند. زیرا در صورت نبود سبک زندگی اسلامی - ایرانی و غلبه پیدا کردن الگوی خانواده غربی، نمی‌توان تمدن نوین اسلامی را از سایر تمدن‌های موجود تمیز داد و یا آن را به عنوان الگو معرفی نمود. رهبری انقلاب در این

باره می‌فرمایند: «سخن لازم در این باره بسیار است. آن را به فرصتی دیگر وا می‌گذارم و به همین جمله اکتفا می‌کنم که تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی، اقتصادی، دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است. مقابله با آن، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد که باز چشم امید در آن به شما جوان‌ها است» (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). به تعبیر رهبری انقلاب: «ما باید به دنبال تحقق بخشیدن به سبکی از فرهنگ زندگی باشیم و آن را مدون کنیم که الگوی مطلوب اسلامی را محقق سازد؛ همچنان که اسلام، عناصر چنین فرهنگی را برای ما ترسیم کرده است. پایه‌های اصلی این تمدن؛ شامل عقل‌گرایی، اخلاق و حقوق است که درواقع از اسلام به ما رسیده است. بنابراین اگر ما به این مقولات بی‌توجه باشیم، پیشرفت اسلامی حاصل نمی‌شود و تمدن نوین نیز برپا نخواهد شد» (بیانات رهبری در دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳). بنابراین ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی پیشران فرهنگی مؤثری است که ظرفیت‌های فردی و خانوادگی جهت شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی را به وجود می‌آورد. رهبر انقلاب اسلامی، سبک زندگی اسلام - ایرانی را بخش مهم و اساسی تمدن نوین در نظر می‌گیرند. به بیان ایشان: «سبک زندگی، بخش اصلی تمدن اسلامی است. زیرا نوع پوشش، مسکن، الگوی مصرف، خوراک، پوشاک، آشپزی، تفریحات، مسائلی نظیر خط و زبان، دانشگاه‌ها و مدارس، رفتارهای سیاسی و فرهنگی ما در عرصه‌های مختلف ورزشی و رسانه‌ای، رفتار با والدین، رفتار با فرزندان، پلیس، دولت، رئیس، رفتار ما با دوست، دشمن، بیگانه و ... بخش‌های اصلی تمدن اسلامی هستند که بسیار مهم هستند و در اصطلاح اسلامی به آنان عقل معاش گفته می‌شود». (بیانات رهبری در دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳). بنابراین قرار دادن معیار رفتاری اسلام در این زمینه‌ها و توجه به اینکه رفتارهای ما در همه زمینه‌ها می‌تواند الگویی برای دیگران تلقی شود، می‌تواند الگویی برای سایرین باشد. در مجموع می‌توان تمدن نوین اسلامی مورد نظر رهبر انقلاب اسلامی را بر مبنای رویکرد فرهنگی و تربیتی به عنوان یکی از رویکردهای مؤثر جهت دستیابی به تمدن نوین اسلامی مطرح نمود که شاخصه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی و جهانی را در راستای حاکمیت احکام الهی و سعادت بشری به کار می‌گیرد.

۴- نتیجه‌گیری

مدیریت حوزه تمدنی نیازمند بهره‌گیری از ظرفیت‌های هر جامعه‌ای است که هم رهبران و مدیران جامعه و هم مردم را به سمت یک هدف بزرگ و متعالی سوق دهد. در این معنا، پویایی فرهنگ و تربیت نیروهای متناسب با هدف کلان، می‌تواند در قالب تمدن نوین طراحی شود. به طور مشخص، تمدن نوین اسلامی نیازمند رویکردی مبتنی بر آینده‌پژوهی است که عدالت و الگوسازی بر مبنای آن، توجه به فرهنگ معنویت در اسلام، تربیت نیروهای متخصص، متعهد و

همچنین ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی از حیث تربیتی و فرهنگی می‌توانند به عنوان خصائص فرهنگی و تربیتی و به عنوان پیشران‌های تمدن نوین اسلامی در نظر گرفته شوند که همگی در آراء و نظریات مقام معظم رهبری نیز بیان شده است و به عنوان پیشران‌های تمدن نوین اسلامی تشریح می‌شوند. عدالت و الگوسازی بر مبنای آن، از یک جهت شاکله تمدن نوین اسلامی در آینده را ترسیم می‌کند که بدون وجود آن، جامعه مطلوب اسلامی معنایی ندارد. ضمن اینکه تربیت نیروهای عدالت‌خواه به نوبه خود باعث شکل‌گیری روحیه ظلم‌ستیزی در میان افراد جامعه می‌شود که در نهایت باعث تمایز تمدن نوین اسلامی از سایر تمدن‌ها می‌گردد. به علاوه، پایه سیاست‌ورزی بر مبنای معنویت‌گرایی اصل تربیتی و فرهنگی دیگری است که می‌تواند به عنوان پیشران تمدن نوین اسلامی در نظر گرفته شود؛ زیرا معنویت‌گرایی، لازمه دنیای معاصر و آینده و از عوامل مقبولیت تمدن نوین اسلامی در نزد مردم جامعه اسلامی و سپس آحاد جهان اسلام است. معنویت‌گرایی به عنوان یکی از پیشران‌های تمدن نوین اسلامی، خلأهای روحی و روانی ناشی از مادی‌گرایی حاکم بر جهان را جبران می‌کند و فرهنگ توحیدی و خداپرستی را به جای ترویج الحاد و مادی‌گرایی می‌نشاند. همچنین موتور پیشران دیگری که از حیث تربیتی و فرهنگی به عنوان شرایط تحقق تمدن نوین اسلامی قابل توجه است و می‌تواند نیروی انسانی لازم برای تحقق تمدن نوین اسلامی فراهم آورد، وجود نیروهای متخصص و مبتنی بر الگوی جهادی است. تربیت نیروهای جهادی و انقلابی که در قالب نیروهای بسیج مصداق پیدا می‌کند، پیشران دیگری برای تحقق تمدن نوین اسلامی است. نیروهای جهادی با هم‌افزایی و انرژی مضاعف در حیطه سازندگی نسبت به رفع محرومیت و کاستی‌های اجتماعی اقدام می‌کنند و تمدن نوین اسلامی را بر مبنای استقلال و عزت انسانی بنا می‌نهند. مهم‌تر از همه سبک زندگی اسلامی - ایرانی گسترده‌ترین رویکرد تربیتی و فرهنگی برای شکل‌گیری و تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای است که با محوریت نفی تجمل‌گرایی، اصلاح الگوی مصرف، ساده‌زیستی، تعالی نظام خانواده و به کارگیری فرهنگ اقتصاد مقاومتی برای مقابله با بحران‌های جهانی، منطقه‌ای و داخلی است. بنابراین در شرایطی که تمدن نوین اسلامی رو به سوی آینده دارد، سبک زندگی ایرانی - اسلامی، پشتوانه فرهنگی و تربیتی لازم برای اصلاح نظام خانواده، رفتارهای فردی و مدیریت میانی و کلان را برای اجماع‌سازی توان داخلی برای محقق شدن آن مهیا می‌سازد. در هر صورت، تقویت پیشران‌های فرهنگی و تربیتی حامی تمدن نوین اسلامی بیش از هر چیز به پیاده‌سازی و الگو قرار دادن احکام اسلامی در زندگی ما مسلمانان در ارتباط است؛ زیرا عملی ساختن سبک زندگی و تربیتی اسلامی و پیشرفت بر مبنای آن باعث جذب دیگران و هم‌افزایی برای تشکیل تمدن نوین اسلامی خواهد شد.

کتابنامه

قرآن کریم.

آدمی ابرقویی، علی (۱۳۸۷)، درآمدی بر دانشگاه تمدن‌ساز اسلامی؛ بایسته‌های نظری، مقدمه: محمدباقر خرمشاد، تهران: انتشارات دفتر برنامه‌ریزی و مطالعات فرهنگی.
پورعباس، محمد و ابراهیم نژاد، محمدرضا (۱۳۹۴). هستی و چیستی مفهوم تمدن و نسبت آن با تمدن زمینه‌ساز»، مجموعه مقالات یازدهمین همایش بین‌المللی دکترین مهدویت. (۱۱): ۱۲۰-۱۳۰.

ترابی، یوسف، پیروزر، مهدی (۱۳۹۷)، دولت مطلوب و کارآمد در سپهر اندیشه مقام معظم رهبری، رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۲(۴۳): ۳-۲۶.
دهشیری، رضا، نجاتی آرانی، حمزه (۱۳۹۱)، چالش‌های مشترک فرهنگی مذهبی فراوری گفتمان بیداری اسلامی، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، ۹(۲۸): ۲۹۹-۳۱۴.

زمانی محجوب، حبیب (۱۳۹۵)، بایسته‌های تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)، پژوهش‌های سیاست اسلامی، ۴(۹): ۱۳۵-۱۵۳.
رضائی، فریدون، اکبری، مرتضی (۱۳۹۴)، «واکاوی شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله)»، ۳(۵): ۸۵-۱۰۸.

سعیدی تبار، زهرا و مهدوی فرد، امیرعباس (۱۳۹۷)، چالش‌های پیش روی تمدن نوین اسلامی در عصر حاضر، فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی، ۱(۱۰): ۱۰۱-۱۱۱.
عمید، حسن (۱۳۷۱)، فرهنگ فارسی عمید، تهران، امیر کبیر.

فرزانه، محمدباقر، خیاط، علی، صفرپور، هادی (۱۳۹۷)، تبیین عوامل ایجاد تمدن نوین اسلامی، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، ۲۴(۳): ۱۷۶-۲۰۶.

فوزی، یحیی و صنم زاده، محمود رضا (۱۳۹۱)، «تمدن اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)»، فصلنامه علمی-پژوهشی تاریخ و فرهنگ تمدن اسلامی، ۳(۹): ۷-۴۰.

کارگر، رحیم (۱۳۸۶). جستارهایی در مهدویت، قم: معراج.
کاویانی، محمد (۱۳۹۱). سبک زندگی و ابزار سنجش آن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

کشاوری، عین‌الله، تسنیمی، مجتبی (۱۳۹۷)، «مؤلفه‌ها و پیشران‌های آینده‌نگاری تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر امام خمینی (ره)»، مجموعه مقالات سومین همایش تمدن نوین اسلامی، چاپ اول، تهران: نشر دانشگاه شاهد، صص ۲۰۷-۱۶۳.

محمدی مزروعی، خدیجه (۱۳۹۷)، ماهیت و ارکان دولت اسلامی در دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۲(۶۱): ۶۱-۸۸.

مقیسه، رضا، کی‌قبادی، علیرضا، پدرام، عبدالرحیم (۱۳۹۷)، «علائم پیدایش تمدن نوین اسلامی؛ هشداری برای ایجاد و تقویت سازمان‌های تمدن‌ساز»، مجموعه مقالات سومین همایش تمدن نوین اسلامی، چاپ اول، تهران: نشر دانشگاه شاهد، صص ۲۸۶-۲۵۵.
نادری باب اناری، مهدی (۱۳۹۸)، استعاره جاهلیت تمدن نوین و نقد تمدن غرب از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، رهیافت انقلاب انقلاب اسلامی، ۱۳(۴۷): ۳-۲۲.
ولایتی، علی‌اکبر (۱۳۸۴)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: وزارت امور خارجه.
ولائی، عیسی (۱۳۷۷)، مبانی سیاست در اسلام، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

بیانیه گام دوم خطاب به ملت ایران؛ ۱۳۹۷/۱۱/۲۲. قابل بازیابی در سایت زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>

بیانات رهبری در دیدار با مداحان کشور؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس؛

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44919>

بیانات مقام معظم رهبری در جمع مردم و مسؤولان، مورخ: ۱۳۹۳/۰۱/۰۱، قابل دسترسی در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری به نشانی: www.leader.ir.

بیانات رهبری در دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳؛

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>

بیانات رهبری در اجلاس بیداری اسلامی، ۱۳۹۲/۲/۹؛

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22405>

بیانات رهبری در دانشگاه افسری امام حسین (ع)، ۱۳۹۳/۲/۳۱؛

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26468>

بیانات رهبری در دیدار با رؤسای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، ۱۳۹۴/۸/۲۰؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31386>

بیانات رهبری در دیدار مسؤولان نظام و میهمانان کنفرانس اسلامی، ۱۳۹۴/۱۰/۸؛ قابل بازیابی در سایت زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31770>

بیانات رهبری در دیدار با معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۲/۱۱؛ به نشانی زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42410>

بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی جوان، ۱۳۹۵/۰۷/۲۸؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/newsart-index?tid=2634>

بیانات رهبری در دیدار با روسای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، ۱۳۹۴/۸/۲۰؛

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31386>.

بیانات رهبری در جمع اعضای کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۴/۱۰/۸؛

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31770>

بیانات رهبری در دیدار با اқشار مختلف مردم، ۱۳۹۵/۵/۱۱؛ به نشانی زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33886>

بیانات رهبری در دیدار با فرماندهان ارتش، ۱۳۹۶/۱۱/۱۹؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=38872>

بیانات رهبری در چهارمین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۱/۸/۲۳؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21471>

بیانات رهبری در دیدار با اساتید دانشگاه، ۱۳۹۱/۵/۲۲؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=20729>

بیانات رهبری در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲/۹/۱۹؛ قابل‌بازایی

در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=24721>

بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی جوان، ۱۳۹۵/۰۷/۲۸؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34703>

بیانات رهبری در دیدار با جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>

بیانات رهبری در کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۴/۱۰/۸؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31770>

بیانات رهبری در دیدار با دست‌انداران راهیان نور، ۱۳۹۵/۱۲/۲۵؛ قابل‌بازایی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=35917>

References

Holy Quran. (in Persian).

Adami Abarghoyi. A. An Introduction to the Islamic Civilization University; Theoretical requirements. Trans: Khoramshad. M.B. Tehran: Publisher Office of Cultural Planning and Studies. 2007. (in Persian).

Pourabbas. M. Ebrahimneghad. M.R. Existence and what is the concept of civilization and its relation to civilization. International Conference on the Doctrine of Mahdism. 1(1); 2015. 12-130. (in Persian).

Torabi. Y. Desirable and efficient government in the sphere of thought of the Supreme Leader, the approach of the Islamic Revolution. 12 (43); 2017: 3-26. (in Persian).

Dehshiri. R. Nejati Arani. H. Common Cultural and Religious Challenges of Processing the Islamic Awakening Discourse. Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies. 9 (28); 2010: 299-314. (in Persian).

- Zamani mahjoob. H. The requirements of the new Islamic civilization from the perspective of Imam Khomeini (RA), 3 (9); 2016. 135-153. (in Persian).
- Rezaei. F. Akbari. M. Challenges facing the modern Islamic civilization in the present age, Quarterly Journal of New Research in Humanities. Iranian Islamic Model of Pattern Studies Quarterly. 3 (5); 2014. 85-108. (in Persian).
- Saeidi tabar. Z. Mahdavifar. A.A. Challenges facing the modern Islamic civilization in the present age, Quarterly Journal of New Research in Humanities. 1 (10); 2017: 101-111. (in Persian).
- Amid. H. Culture Persian Amid. Tehran: Publisher Amirkabir; 1991. (in Persian).
- Farzaneh. M.B. Explaining the factors creating a new Islamic civilization, Islamic social research. 24 (3); 2017: 176-206. (in Persian).
- Fouzi. Y. Sanamzadeh. M.R. Islamic civilization from the perspective of Imam Khomeini (ra), Quarterly Journal of History and Culture of Islamic Civilization. 3(9); 2010. 7-40. (in Persian).
- Kargar. R. Essays on Mahdism. Qom: Publisher Meeraj. 2006. (in Persian).
- Kaviani. M. Lifestyle and its measuring tools. Qom; Publisher Field and University Research Institut; 2010. (in Persian).
- Keshavarz. E. Tasnimi. M. Components and drivers of foresight of the realization of a new Islamic civilization from the perspective of Imam Khomeini (RA). Tehran: Publisher University OF Shahed; 2017. (in Persian).
- Mohammadi Mazrouei. KH. The nature and pillars of the Islamic state in the view of Ayatollah Khamenei. Journal of The approach of the Islamic Revolution. 12 (61); 2017; 61-88. (in Persian).
- Moghiseh. R. Keyghobadi. A.R. Pedram. A. R. Signs of the emergence of a new Islamic civilization; A warning to create and strengthen civilization-building organizations. Tehran: Publisher University of Shahed; 2017. (in Persian).
- Naderi Bab Anari. M. The metaphor of the ignorance of modern civilization and the critique of Western civilization from the perspective of Ayatollah Khamenei. Journal of The approach of the Islamic Revolution. 13 (47); 2018. 3-22. (in Persian).
- Velayati. A.A. The dynamics of culture and civilization of Islam and Iran. Tehran: publisher Ministry of Foreign Affairs. 2005. (in Persian).
- Velaei. I. Fundamentals of Politics in Islam. Tehran: Publisher Printing and Publishing Organization of the Ministry of Culture and Islamic Guidance. 1998. (in Persian).